

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi (AMK)

2018

Tiina Laiho

ISIEN KOKEMUKSIA HUOSTAANOTON PROSESSISTA

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

2018 | 40 + 2

Tiina Laiho

ISIEN KOKEMUKSIA HUOSTAANOTON PROSESSISTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa huostaanotettujen lasten isien kokemuksia huostaanotto-prosessista. Tutkimustuloksia isien kokemuksista ei ole paljon saatavilla, joten teoreettisessa viitekehysessä asiaa tarkastellaan myös äitien kokemusten kautta. Tutkimus on laadullinen ja se toteutetaan teemahaastatteluna.

Haastatteluissa selvisi, että isät eivät olleet omasta mielestään riittävästi tietoisia huostaanotto-prosessin etenemisestä, eikä heillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa siihen. Vuorovaikutus sosiaalityöntekijän kanssa koettiin riittämättömäksi ja kankeaksi. Isät kaipasivat enemmän keskustelua ja ymmärrystä omaa tilannettaan kohtaan. Lastensuojelun asettamat muutostarpeet olivat jääneet epäselviksi isille. Sijoituksen aiheuttamaan kriisiin olisi kaivattu lastensuojelulta tukea. Sukupuoleen sidottua roolijakoa isän tai äidin kesken ei tullut haastatteluissa esille, vaan isät puhuivat kokemuksistaan vanhempana.

Johtopäätöksinä tutkimuksesta voidaan todeta, että lastensuojelussa työntekijöiden tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota vuorovaikutukseen isien kanssa. Isät pitää ottaa työskentelyyn mukaan osalliseksi omissa ja perheensä asioissa. Terapeuttisella ja kohtaavalla työskentelyllä tuetaan isää myös lapsen sijoituksen aiheuttamassa kriisissä. Lastensuojeluun on syytä kehittää myös uusia toimintatapoja isien tukemiseksi.

ASIASANAT:

Isyys, vanhemmuus, huostaanotto, isän kokemus, lastensuojelu

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of Social Services

2018 | 40 + 2

Tiina Laiho

FATHERS' EXPERIENCE OF THEIR CHILDREN GOING INTO CARE

The aim of this research-based thesis is to find out fathers' experiences of their children going into custody. The experiences of fathers' are not well represented in research, so the topic is also examined through the experiences of mothers. This is a qualitative thesis and the research method is a theme interview.

In the interviews it became clear that the fathers did not have enough information about the process of their children going into custody. They felt that they had no opportunity to influence the process. Interaction with a social worker was felt inadequate and stiffy. The fathers needed more discussion and understanding with their situation. The fathers felt that they did not know what the child protection expected of them. The day the children went into custody was always a crisis. In this situation, child protection should have supported the fathers. In interviews, fathers spoke of their experiences as a parent, not fatherhood or motherhood. Gender roles did not come up in the interviews.

Conclusions of the study show that workers in child protection need to pay more attention to interaction with fathers. Fathers should be involved in work in their own and family affairs. Therapeutic and encountering work also supports father in the crisis when the child goes into custody. There is also a need to develop new ways to support fathers in child welfare.

KEYWORDS:

Fatherhood, parenthood, custody, father's experience, child protection

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU	8
2.1 Lapsi ja nuori palveluissa	8
2.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	8
2.3 Lapsi sijaishuollossa	10
2.4 Asiakassuunnitelma	12
3 VANHEMMUUS	14
3.1 Vanhemmuus ennen huostaanottoa	14
3.2 Huostaanotto vanhemman kriisinä	15
3.3 Isyys tutkimuksissa	16
4 VUOROVAIKUTUS VANHEMMAN TUKENA	18
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
5.1 Tutkimuskysymys	21
5.2 Tutkimusmenetelmä	22
5.3 Eettisyys ja luotettavuus	23
5.4 Isien haastattelut	24
6 ISIEN KOKEMUKSIA	27
6.1 Kokemuksia avohuollon työskentelystä	27
6.2 Huostaanottoprosessi	29
6.3 Siirtyminen sijaishuoltoon	31
6.4 Viranomaisyhteistyö	33
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
7.1 Tutkimuksen tuloksia	35
7.2 Prosessin arviointia	37
7.3 Kehittämissideoita ja uusia tutkimusaiheita	37
LÄHTEET	39

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko.

1 JOHDANTO

Kun vanhemmat puhuvat huostaanotosta, mistä he puhuvat? Huostaanotto merkitsee lapsen menetystä, sen uhkaa ja näihin liittyviä tunne-elämän prosesseja. Huostaanotto tuo vanhemmuuteen muutoksia. Se aiheuttaa vanhemmille kohteellistumista ja leimaantumista. Se herättää erilaisia vastustamisia ja sopeutumisia. Huostaanotto tuo vanhemmille myös oikeuksia. Se antaa tilaisuuden toteuttaa itseään ja eheytyä. Se voi saada aikaiseksi kansalaisaktivoitumista ja vanhemmuusoikeuksien puolustamista. (Vierula 2016, 289.)

Huostaanottoon liittyy aina useita näkökulmia. Kulttuurinen näkökulma tekee huostaanotosta arkisen ilmiön. Esimerkiksi lasten saduissa kerrotaan hahmoista, jotka eivät elä lapsuuttaan biologisten vanhempiensa kanssa. Peppi Pitkätossun seikkailuja seuratessa lapsi voi miettiä, haluaisiko asua mieluummin hevosen ja apinan kanssa kuin vanhempiensa. Media rakentaa myös arjessa kuvaa lastensuojelusta. (Pösö 2016, 9.)

Lainsäädäntö määrittelee palvelujärjestelmää, asettaa perustelut huostaanotolle ja ohjaa päätöksentekoa. Institutionaalinen näkökulma katsoo huostaanottoa julkisen vallan toimintana. Tätä näkökulmaa tutkimalla saadaan esimerkiksi tilastotietoa sijaishuolto-
muotojen jakaumista tai huostassa olevien lasten määrästä. (Pösö 2016, 10.)

Keskeiset toimijat lastensuojelussa ovat sosiaalityöntekijöitä. Huostaanottoa tehtäessä siihen osallistuu myös monia muita ammattilaisia. Ammatillisessa näkökulmassa olennaista on se, että huostaanottoa tarkastellaan tekemisenä. Huostaanotto mahdollistuu, kun tehdään esimerkiksi päätöksiä ja suunnitelmia sekä tuetaan lasta ja perhettä. (Pösö 2016, 10.)

Kokemuksellinen näkökulma tulee esille siinä, miten huostaanotettu lapsi tai hänen vanhempansa ja muu lähipiiri kertovat huostaanoton kokemuksistaan. Se näyttää huostaanoton elettyinä ja koettuna. Kokemusasiantuntijuutta ja sitä kautta saatua tietoa on viime aikoina arvostettu vahvasti. (Pösö 2016, 9-10.)

Kaikilla on kokemuksia asiakkuuksista hyvinvointivaltion eri palvelujärjestelmissä. Palveluita käyttäville ihmisille on merkittävää se, miten tulee asiakkaana kohdatuksi. Koh-
taamisen laadulla on ratkaiseva merkitys asiakassuhteen kehittymiselle. Suhteen raken-
tumista voi tarkastella yhteiskunnallisesta, institutionaalista, ammatillisesta ja vuoro-
vaikutuksellisesta näkökulmasta. (Jokinen 2016, 138.)

Ehdottoman tärkeätä on, että vastavuoroisessa suhteessa tullaan kuulluksi. Asiakas saa ikään kuin luvan jatkaa omaa kerrontaansa, kun työntekijä aktiivisella kuuntelulla osoittaa olevansa kiinnostunut asiakkaan asioista. (Jokinen 2016, 145.)

Opinnäytetyöni aiheena on huostaanotettujen lasten isien kokemukset huostaanotto-prosessista. Aiheen valintaan vaikutti halu ja tarve kehittää isien osallisuutta lastensuojelun työprosesseissa. Halusin rajata tutkimuksen koskemaan isiä, koska tutkimustuloksia isien kokemuksista on vaikea löytää. Tutkimukset vanhempien huostaanottokokemuksista ovat yleensä tarkastelleet eritoten äitien kokemuksia (Vierula 2016, 261).

2 LASTENSUOJELU

Monilla erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla edistetään lasten hyvinvointia ja ehkäistään ongelmia. Kyse on lapsen elinympäristön turvallisuudesta ja esimerkiksi riittävästä mahdollisuuksista leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Hyvinvointiin vaikuttaa suuresti se, millaisia ovat lapsen arjen ympäristöt. Lapsen vanhempien ohella kehitykseen vaikuttavat paljon päivähoito- ja varhaiskasvatuspalvelut, koulu, harrastustoiminta tai muu lähiympäristö ja -yhteisöt. Myös yhteiskunnallisilla päätöksillä on suora vaikutus lasten elämään. Liikenne- ja alkoholinpolitiikan toteuttaminen tai vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut joko tukevat lasten mahdollisuuksia hyvään elämään tai kaventavat niitä. Lasten suojelu ei ole yksin lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan se on nähtävä myös muita viranomaisia sekä kansalaisia koskettavana asiana. (Lastensuojelun käsikirja 2017.)

Lasten suojelussa on nähtävissä kolme eri perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suoje-lutehtävä (Lastensuojelun käsikirja 2017).

2.1 Lapsi ja nuori palveluissa

Lastensuojelulaissa sekä sosiaalihuoltolaissa lapsi tarkoittaa alle 18- vuotiasta ja nuori 18-24 vuotiasta henkilöä. Lapsi voi olla erityisen tuen tarpeessa samoista syistä kuin muutkin. Laissa on myös säädetty, että erityistä tukea on annettava, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai lapsi itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Ehkäiseviä ja tukevia palveluja on mahdollista saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelun asiakkuutta edellytetään ainoastaan lastensuojelulaissa säädettyjen palvelujen saamiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 27.)

2.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lastensuojeluasia tulee vireille joko lapsen tai perheen omasta yhteydenotosta, tai kun työntekijä lastensuojelussa saa muulla tavalla tietää mahdollisesti lastensuojelun tar-

peessa olevasta lapsesta. Ilmoitusvelvollisia ovat sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- toimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskun- nan palveluksessa olevat henkilöt. Turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnassa tai hätäkeskustoiminnassa mukana olevilla työntekijöillä on myös ilmoitusvelvollisuus. Ilmoi- tusvelvollisuus on tullin, rajavartiolaitoksen sekä ulosottoviraston työntekijöillä, kuten myös rikosseuraamuslaitoksella ja perheasioiden sovittelijoilla. Viranomaistahojen luot- tamustoimissa toimivilla henkilöillä on myös ilmoitusvelvollisuus. Ilmoitus voidaan tehdä myös sosiaalihuoltolain tarkoittamalla yhteydenotolla sosiaalihuollon tuentarpeen arvioi- miseksi. (Räty 2015, 221 - 222.)

Kodin olosuhteet voivat olla ilmoituksen perusteena. Kodin olosuhteissa huolta voi ai- heuttaa esimerkiksi vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai vanhemman oman hoidon laiminlyöminen. Lapsi voi myös joutua ottamaan ikä- ja kehi- tystasolleen kuulumatonta vastuuta omasta, sisarustensa tai vanhempiensa hoidosta ja huolenpidosta. Lapsen oma käyttäytyminen, kuten päihteiden käyttö, syyllistyminen ri- koksiin tai itsetuhoinen käyttäytyminen ovat syitä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. (Räty 2015, 225 - 226.)

Lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä. Ilmoitusvelvollisuudella korostetaan varhai- sen puuttumisen merkitystä ja lapsen sekä hänen perheensä avun piiriin saamista. Las- tensuojeluilmoituksen tekemistä ei ole syytä lykätä, koska lapsen tilanne voi vaatia välit- tömiä toimenpiteitä. Toisaalta on haluttu ilmauksella ”viipymättä” korostaa, että asian tut- kiminen ja lastensuojelutarpeen selvittäminen kuuluvat yksinomaan lastensuojeluviran- omaisille. (Räty 2015, 226.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa lastensuojelulain 27 §:n mukaisesti silloin, kun lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, taikka lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelu- lain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin, kun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai kun lapselle tai hänen perheelleen muutoin annetaan tässä laissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin val- mistumista. Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta mer- kintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä välittömästi huolta- jalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11 §:ssä säädetään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 27 §.)

Jos lapsi on välittömässä vaarassa, voidaan ryhtyä kiireelliseen sijoitukseen. Tapahtuman jälkeen asiaan osallisille on tiedotettava kiireellisestä sijoituksesta mahdollisimman pian siinäkin tapauksessa, että heitä ei ole tavoitettu ennen kiireellisen sijoituksen tekemistä. Samoin heille on tarjottava tilaisuus esittää oma mielipiteensä asiasta. Henkilön on saatava tietoa laissa säädetyistä palveluista ja avusta, joihin hän on oikeutettu. Lastensuojelulain 39 a § korostaa sijoittamisen yhteydessä tiedottamisen ja avun tarjoamisen isoa merkitystä. (Hämeen-Anttila 2017, 238.)

2.3 Lapsi sijaishuollossa

Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen tarkoittaa voimakasta puuttumista lapsen ja perheen perustuslailla säädettyihin oikeuksiin sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen turvaamaan perhe-elämän suojaan. Huostaanotto on viimesijainen keino, jolla turvataan lapsen oikeus riittävään suojeluun ja lapsen edun mukaiseen hoitoon ja huolenpitoon kaikissa olosuhteissa. Mikäli säännöksessä tarkoitettut edellytykset ovat olemassa, on toimielimellä ehdoton velvollisuus ottaa lapsi huostaan. Toimielimellä on myös ehdoton velvollisuus järjestää lapselle hänen tarpeittensa mukainen sijaishuolto. Huostaanoton aikana lapsella on erityinen oikeus saada sellaista hoitoa ja huolenpitoa, jonka tarve ilmenee hänen huostaanottopäätöksestä. (Räty 2015, 359.)

Lastensuojelulain 40 § määrittelee huostaanoton. Sen mukaan lapsi on otettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, mikäli puutteet hänen huolenpidossaan tai kasvuolosuhteissaan uhkaavat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Lapsi on otettava huostaan ja sijoitettava myös silloin, kun hän itse vakavasti vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään päihteitä käyttämällä, tekemällä muun kuin vähäpätöiseksi katsottavan rikoksen tai muulla näihin rinnastettavalla käytöksellään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §.)

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen ryhdytään kuitenkin vasta, jos avohuollon tukitoimet eivät ole osoittautuneet sopiviksi tai mahdollisiksi tai ne ovat riittämättömiä. Samanaikaisesti pitää arvioida sijaishuollon olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §.)

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Väliaikaisesti lapsi voidaan sijoittaa

sijaishuoltoon myös vanhempansa tai muun huoltajan hoidettavaksi ja kasvatettavaksi. Lapsen edun toteutumiseen on kiinnitettävä huomiota sijaishuoltopaikkaa valittaessa. Ratkaisevaa on se, missä voidaan järjestää lapsen tarpeenmukainen hoito ja huolenpito. Lapsen iällä ei esimerkiksi ole merkitystä siinä, sijoitetaanko lapsi perhehoitoon vai laitoshuoltoon. (Räty 2015, 461 - 462.)

Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona perhehoitolaissa tarkoitettussa perheko-dissa. Lapselle voidaan järjestää myös laitoshuoltona sijaishuoltoa. Laitoshuollosta säädetään lastensuojelulaissa. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää myös esimerkiksi terveydenhuollon toimenpiteiden toteuttamiseksi. Tällöin lapsi voidaan sijoittaa terveydenhuollon yksikköön. Tähän tilanteeseen voidaan joutua, jos vanhemmat eivät esimerkiksi vakaumuksensa vuoksi hyväksy lapselle lääketieteellisesti välttämätöntä hoitomuotoa. Sairaalaan tai vastaavaan hoitolaitokseen ottamisesta ratkaisun voi tehdä vain toimival-tainen terveydenhuollon ammattilainen. (Räty 2015, 462.)

Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti, korkeintaan kuuden kuukauden ajaksi kotiinsa tai vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi. Sijoitus kotiin on tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin paluuta ulkopuo-lisen sijoituksen jälkeen. Kodin ja lapsen tilannetta voi olla hyvä seurata asiakassuunni-telmassa määritellyn ajan, jonka aikana voidaan päättää, tuleeko lapsen huostaanotto lopettaa. (Räty 2015, 463 - 464.)

Lastensuojelulain 50 §:n mukaan lapsen sijaishuolto järjestetään laitoshuoltona vain, jos sitä ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla muualla. Sijais-huoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tarpeisiin ja huostaan-oton perusteisiin. Samoin huomiota on kiinnitettävä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon jatkuvuuteen. Huostaanotosta huolimatta lapsella tulee olla mahdollisuus pysyviin ihmissuhteisiin ja kasvuympäristöön. Merkitystä on lisäksi lapsen iällä, sukupuolella, sekä lapsen muilla yksilöllisesti hänen olosuhteisiin vaikuttavilla tekijöillä. Lisäksi on selvitettävä riittävällä tavalla lapsen perhe- ja kulttuuritaustan merkitys lapsen edun toteutumiselle, sekä mahdollisuus säilyttää yh-teys omaan kulttuuriinsa, uskontoonsa ja äidinkieleensä. (Räty 2015, 474 - 475.)

Lastensuojelulain 32 § velvoittaa läheisverkoston kartoittamista lähtökohtaisesti aina en-nen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Läheisverkostolla tarkoitetaan nimenomaan merkityksellisiä ja turvallisia, lapselle läheisiä sukulaisia tai muita aikuisia. Heitä, jotka ovat olleet kiinteä osa lapsen elämää jo ennen ulkopuolisen sijoituksen tarpeen ilmituloa.

Kartoituksen tarkoituksena on selvittää lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai osallistua lapsen tukemiseen muulla tavoin. Lapsen tai huoltajan esittäessä toivomuksen lapsen sijoittamisesta lapselle läheisen henkilön luokse, on tämä vaihtoehto myös selvitettävä. Lapsen mielipide koskien asumista läheisverkostoon kuuluvan henkilön luona tulee selvittää ja huomioida laissa tarkoitetulla tavalla. (Araneva 2016, 288 - 290.)

Lastensuojelulain 52 § velvoittaa lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää yhteistyöhön lapsen, vanhempien ja huoltajien lisäksi sijaishuoltopaikan kanssa. Yhteydenpidosta edellä mainittuihin henkilöihin voi sijaishuollon aikana vastata myös lapsen sijaihuollosta vastaavan työntekijän kanssa muu lapsen tilanteen tunteva lastensuojelun työntekijä. Yhteistyön ja yhteydenpidon tarkoituksena on turvata lapsen huollon jatkuvuus. Yhteistyössä arvioidaan lapselle annettavan hoidon ja kasvatuksen sisältöä. Yhteistyöllä mahdollistetaan myös lapsen yhteydenpito hänelle tärkeisiin ihmisiin. (Araneva 2016, 315 - 316.)

2.4 Asiakassuunnitelma

Lastensuojelulaki velvoittaa tekemään jokaiselle asiakkaana olevalle lapselle asiakassuunnitelman. Asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa sekä tarvittaessa muun lapsen laillisen edustajan sekä hänen hoidosta, kasvatuksesta ja huollosta keskeisesti vastaavan tahon kanssa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §.)

Myönteisen muutoksen aikaansaaminen lapsen olosuhteissa edellyttää lapsen ja hänen perheensä kanssa tapahtuvaa yhteiseen suunnitteluun ja yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin pohjautuvaa työskentelyä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on konkreettisesti osoitettava muutostarpeet perheelle, jotta asiakassuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin päästään. Asiakassuunnitelmaan tulee kirjata myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palveluiden ja tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on laadittava jokaiselle lapselle viipymättä, kun asiakkuuden kriteerit täyttyvät ja palvelutarpeen arviointi on saatu tehdyksi. (Araneva 2016, 246.)

Sijaishuollossa olevan lapsen vanhemmille on tarvittaessa laadittava erillinen asiakassuunnitelma, johon kirjataan vanhemmuutta tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Suunnitelma tulee laatia yhteistyössä muun sosiaalihuollon ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Suunnitelman tarkoituksena on tehostaa vanhempien kanssa tehtävää työtä siten, että lapselle läheiset henkilöt saataisiin ohjattua heille tarpeellisten palveluiden piiriin. Vanhempien ohjautuminen tarvittaviin palveluihin turvaa myös lapsen oikeuden pitää yhteyttä ja tavata vanhempiaan sijaishuollon aikana. (Araneva 2016, 253.)

Pitkänen (2011, 63) kertoo tutkimuksessaan tulleen esille, että suurimmalle osalle hänen haastateltavina olleista vanhemmista ei oltu tehty vanhemman omaa asiakassuunnitelmaa. Osa heistä olisi suhtautunut myönteisesti, jos suunnitelmaa olisi heille ehdotettu. Osa koki, että sijoituksen alussa sen laatiminen olisi tuntunut hyödylliseltä.

Vanhemman suunnitelma toimisi parhaimmillaan pohjana vanhemman kanssa tehtävässä työskentelyssä. Se mahdollistaisi myös moniammatillisen työskentelyn koordinoimisen eri työntekijöiden välillä. Vanhemman aito osallistuminen suunnitelman ja tavoitteiden määrittelemiseen on tärkeintä. Työntekijän määrittelemät sisällöt eivät tue vanhemman elämäntilanteen edistymistä. Luottamuksellinen suhde vanhemman ja työntekijän välillä on edellytyksenä vanhemman lähtökohdista tehtävälle suunnitelmalle. Vanhemmalla pitää olla myös täsmällinen käsitys siitä, miten hänen kanssaan tehtävä työ on osa lapsen sijoituksen aikaista työskentelyä. Vanhempi voi vaikeassa elämäntilanteessaan kieltäytyä työskentelystä, uuden mahdollisuuden tarjoaminen on kuitenkin työntekijän vastuulla. Vanhemman tilanteen muuttuessa hän saattaa lähteä yhteistyöhön helpommin, jos hänellä on tiedossa, että hänen kanssaan työskentely on osa lapsen sijaishuollon aikaista sosiaalityötä. (Pitkänen 2011, 64.)

Toimeentulotuki on turvaamassa välittömän toimeentulon, mutta sillä on myös hyvinvointia edistäviä ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä elementtejä. Sosiaalityöllä on tärkeä rooli huostaanotetun lapsen vanhemman kohtaamisessa ja hänen ongelmien kartoittamisessa ja ratkaisujen löytämisessä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2017, 39 - 41.)

3 VANHEMMUUS

Vanhemmuus käsitteenä on aika ajoin muutoksessa. Katsontakannat voivat olla joskus myös ristiriidassa keskenään. Vanhemmille itselleen tämä voi olla hämmentävää. Vanhemmilta odotetaan tämän lisäksi kykyä huomioida lastensa yksilölliset tarpeet. Vanhemmuuden tekee monimutkaiseksi lisäksi lasten ja nuorten elämään tulleet uhkatekijät. Vanhemmuudesta puhuminen tarkoittaa lapsen hoivaa, huolenpitoa, huoltajuutta, suojelua, kasvatusta ja emotionaalista kohtaamista. Turvallisuus, hellyys ja rajat kiteyttävät vanhemmuuden tehtävän. (Saarnio 2004, 242 - 243.)

3.1 Vanhemmuus ennen huostaanottoa

Tutkimusten mukaan vanhemmat ja erityisesti äidit olivat haavoittuneita jo paljon ennen heidän vanhemmaksi tuloaan. Heidän lapsuuden ja nuoruuden traumaattiset kokemuksensa tekivät heistä haavoittuvia myös vanhemmuudessa. Aikaisemmat kokemukset esimerkiksi väkivallasta, päihteiden käytöstä ja mielenterveysongelmista saivat heidät myös vanhempina sopeutumaan samankaltaisiin olosuhteisiin. Omassa historiassaan heille ei ollut muodostunut käsitystä sensitiivisestä vanhemmuudesta, eikä heillä ollut omakohtaisia kokemuksia riittävästä vanhemmuudesta. Oman lapsen ravinnosta ja puhtaudesta huolehtiminen koettiin riittäväksi, eikä kyetty näkemään lapsen emotionaalisia tarpeita. Vanhemmuuden kannalta haitallisina tekijöinä nousi selkeimmin esille päihteiden käyttö, väkivalta ja mielenterveysongelmat. Yleensä nämä olivat myös toisiinsa kietoutuneina. (Hiltunen 2015; Schofield & Ward 2011.) Englannissa tehdyssä tutkimuksessa tulee esille edellä mainittujen haasteiden lisäksi asunnottomuus ja köyhyys (Schofield & Ward 2011, 46).

Raskausaikana vanhempi on saattanut olla päihteettömänä rakkaudesta lapseen, mutta sijoitusta ei voitu välttää, koska rakkaus itseä kohtaan ei riittänyt. Päihteettömyys odotusaikana vähensi vanhemman syyllisyyttä. Lapsen sijoitus toimi ratkaisuna, jolle vanhemman oman tilanteen vuoksi ei ollut vaihtoehtoja. (Pitkänen 2011, 86.)

Vanhempi, jonka luona lapsi ei asunut vakituisesti, koki omat voimavaransa riittämättöminä. Vaikka mahdollisuutta ottaa lapset luokseen oli tarjottu, vastuu lapsista oli omiin mahdollisuuksiin nähden riittämätön. (Pitkänen 2011, 85.)

Lastensuojelun avohuollon aikainen työskentely herättää vanhemmissa usein ristiriitaisia tunteita. Avohuollon tukitoimina on voitu myöntää esimerkiksi perhetyötä, lasten päivähoitoa tai perhekuntoutusta. Vanhemmuuden ja tunne-elämän prosessit liittyvät huostaanoton uhkaan ja lastensuojelun tuloon osaksi perheen henkilökohtaista elämää. Kun vanhemmuutta arvioidaan, haastateltavat kuvaavat äitiytensä arvioimista. Vanhemmat tuntevat olonsa usein voimattomaksi ja pelko lapsen menettämisestä estää heitä ottamasta apua vastaan. (Vierula 2016; Schofield & Ward 2011.)

Vierula tulkitsee, että jo lastensuojelun avohuollon aikana äitiys alkaa muotoutua uudelleen. Perheen auttaminen kääntyy itseään vastaan, kun lastensuojelun asiakkuus ja siihen liittyvät palvelut koetaan häpeällisinä ja leimaavina. Esimerkiksi perhetyöntekijän käyntejä pelätään, koska ne voivat tulla naapuruston tietoon. Tämän lisäksi vanhemmat kokevat tulleen kohteiksi, joita arvioidaan. (Vierula 2016, 273.)

3.2 Huostaanotto vanhemman kriisinä

Huostaanoton syistä riippumatta lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on sekä lapselle että vanhemmalle voimakas kriisi. Molemmat tarvitsevat apua ja tukea tilanteen aiheuttamiin haasteisiin ja kriisistä selviytymiseen. (Kujala 2012, 9.)

Tarja Vierula (2016, 247) tuo esille vanhemman kriisiä kuvailemalla reaktioiden vaihtelua rajuisista psykoosin ja sokin kaltaisista tiloista hiljaiseen lamaantumiseen. Hiltusen (2015, 101) tutkimuksesta käy ilmi, että huostaanoton jälkeen kahdeksan äitiä kahdestatoista oli yrittänyt tai harkinnut itsemurhaa.

Schofield & Ward (2011, 67, 73) kuvaavat tutkimuksessaan lasten siirtymisiä sijaishuoltoon yhtä lailla traumaattisina tapahtumina. Vanhempien piti selviytyä menetyksen tunteensa kanssa. Asian selittäminen itselle ja muille oli vaikeata. Vaikka itse huostaanotosta olisi päätetty jo aiemmin, se päivä, jolloin ero lapsesta toteutui, oli erittäin vaikea. Huolimatta siitä, oliko itse toivonut sijoitusta vai oliko päätös pelkästään viranomaisten, sen toteuttaminen oli vaikeata kaikille osapuolille. Siitä oli myös vaikea kertoa. Menetyksen ja eron kokemukset hallitsivat muistoja, jotka olivat tuosta päivästä elävinä ja kirvelevinä mielessä.

3.3 Isyys tutkimuksissa

Tavallisessa arjen puheessa lapsen miespuolisesta vanhemmasta käytetään sanaa isä. Isyydestä puhuttaessa tarkoitetaan miehen vanhemmuutta. Kyseiset määritelmät eivät kuitenkaan riitä kuvaamaan isyyden ja isänä olemisen monitahoisuutta. Isyys ja isä saavat monia merkityksiä yhteiskunnan ja perhemuotojen muutoksen myötä. Kutsutaanko äidin uutta kumppania tai nimetöntä siemennesteensä luovuttanutta myös isäksi? (Eerola & Mykkänen 2014, 10 - 11.) Muuttuneiden perherakenteiden ohella on tullut lisää erilaisia isyyden ilmentymiä, kuten sosiaalisia isiä, etäisiä ja uusperheisiä (Huttunen 2001, 149).

Isyyttä tutkiva Jouko Huttunen (2001, 58 - 65) näkee isyydessä neljä eri ulottuvuutta: biologisen, juridisen, sosiaalisen ja psykologisen. Nämä voivat esiintyä sekä yhdessä että erikseen.

Biologinen isyys tarkoittaa lapsen ja miehen perinnöllistä, biologista suhdetta. Lapsi on saanut alkunsa juuri tämän miehen sukusoluista. miehelle tietoisuus siitä, että hänen geeninsä jatkavat elämää hänen kuoltuaankin, saattaa olla merkityksellinen asia, vaikka hän ei edes koskaan tapaisikaan lasta. (Huttunen 2001, 58 - 59.)

Juridinen isyys tarkoittaa oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka yhteiskunta on antanut. Lapsi saa juridisen isän vanhempiansa avioliiton kautta, isyyden tunnustamisella tai vahvistamisella sekä adoptiossa. Huttunen kuvaa juridista isyyttä oikeuksien ja velvollisuuksien sipuliksi. Sisimpänä siinä on vanhemmuus ja sen ympärille kerrostuu huoltajuus ja elatusvelvollisuus. Tapaamisoikeus- ja asumiskysymykset voivat joissain tapauksissa olla uloimpana kerroksena. Biologinen isä saa tavanomaisesti myös juridisen isyyden. (Huttunen 2001, 60.)

Sosiaalinen isyys syntyy lapsen kanssa arjen jakamisessa. Yhdessä asuminen, sosiaalisiin tilanteisiin osallistuminen ja sitä kautta ympäristön hyväksynnän saaminen isyydelle, kuuluvat sosiaaliseen isyyteen. (Huttunen 2001, 62.)

Isäsuhteen kiintymykseen perustuva psykologinen isyys on lähellä sosiaalista isyyttä. Psykologisen isyyden määrittelee ensisijaisesti lapsi itse. Keneen lapsi turvautuu, kuka on hänen auktoriteettinsa, keneen hän luo kiintymyssuhteen. Mies voi tunnistaa psykologisen isyytensä siitä, että hänellä on monenlaisia tunteita lasta kohtaan niin, että hän

haluaa suojella, tukea, auttaa ja viettää yhteistä aikaa lapsen kanssa. Myös lapsen kehitykselle on merkityksellistä, että hän voi ihailia isäänsä ja olla tähän kiintynyt. Tärkeätä on, että molemmat tuntevat aitoa iloa keskinäisestä yhdessäolosta. (Huttunen 2001, 64.)

Kolehmainen ja Aalto (2004, 15) pitävät edellä mainittua jaottelua käyttökelpoisena. Se tuo näkyville isyyden rakenteellisen luonteen ja erilaiset merkitykset riippuen asiayhteydestä. Tilanteen mukaan isänä voidaan pitää lapsen siittäjää, tai miestä, joka on saanut yhteiskunnalta lasta kohtaan oikeuksia ja velvoitteita, tai jonka kanssa lapsi asuu ja jakaa arjen, tai jota lapsi itse pitää isänään. Isyys on ilmiönä tilanteeseen sidottu ja monitasoinen.

Keskusteluissa puhutaan myös hoitavasta isästä, joka toteutuu jaetun vanhemmuuden kautta. Käsitteenä se purkaa perinteiset äidin ja isän roolit. Edellytys hoitavalle isyydelle on jaettu vanhemmuus. Vanhemmuus nähdään hoivatyönä, joka voi puolittua äidin ja isän välillä. Vanhemmuus ei näin ollen jakaudu äidin ja isän sukupuoleen sidottuihin tehtäviin, vaan erilaisuus syntyy arjen tilanteissa kanssakäymisessä lapsen kanssa. Vastuu jaetaan siten, että molemmat vanhemmat osallistuvat sekä hoivaan että hoitoon kuin myös ulkoisten puitteiden turvaamiseen. (Huttunen 2001, 171, 174.)

Miia Pitkänen (2011) on tutkinut lapsen sijoitusta vanhemman kokemuksena. Hän toteaa, että aineistossa korostui oman vanhemmuuden pohtiminen. Äitiys tai isyys ei nousut aineistossa esille, joten hänkään ei nostanut sitä esille. Pitkänen toteaa, että tutkimuksessa ei ollut tarpeen eritellä naisten ja miesten kokemuksia isyyteen tai äitiyteen paikantuviksi. Tärkeimmältä näytti mahdollisuus toteuttaa omaa vanhemmuuttaan lapsen kanssa, joka oli sijaishuollossa. (Pitkänen 2011, 37 - 38.)

4 VUOROVAIKUTUS VANHEMMAN TUKENA

Artikkelissaan Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus Kaija Hänninen ja Ritva Poikela (2016, 148 - 149) kokoavat yhteen omissa tutkimuksissaan esille tulleita tuloksia asiakastyöstä sosiaali- ja terveysalalla. He peräänkuuluttavat ajattelutavan muutosta siihen, että asiakas ei ole enää passiivinen autettava, vaan sosiaalinen, aktiivinen toimija. Esimerkki kohtaamattomasta vuorovaikutuksesta on Poikelan tutkimuksesta (Poikela 2010). Asiakas ei saanut palvelua, jonka hän olisi kokenut itselleen apuna jak-saa lapsiperheen arjessa masennuksen jälkeen. Kodinhoitaja ei ottanut vastaan äidiltä saamaansa palautetta, joten palvelu ja tarve eivät kohdanneet. Tunteiden huomioiminen ei myöskään onnistunut. Tilanne päättyi siihen, että äiti kieltäytyi ottamasta palvelua vastaan.

Toinen esimerkki on Hännisen tutkimuksista (Hänninen 2003; 2004). Siinä tutkittiin vanhempien ja työntekijöiden kohtaamisia tilanteessa, jossa perheelle on juuri syntynyt vammaisen lapsi. Hänninen kuvaa kolmenlaisia kokemuksia. Vanhemmat olivat kertoneet tulleensa ohitetuiksi, hetkellisesti kohdatuksi tai he olivat kokeneet läsnäoloa. Ohitetuksi kokemukseksi vanhemmat määrittivät tilanteen, jossa heidän ajatuksensa ja tunteensa eivät päässeet esiin. He tunsivat jääneensä yksin, eivätkä kokeneet saaneensa vastauksia tärkeisiin kysymyksiinsä. Työntekijöillä itsellään oli kuitenkin se kokemus, että he olivat siinä tilanteessa kertoneet kaiken tärkeän faktatiedon. (Hänninen & Poikela 2016, 149.)

Vanhemmat kokivat hetkellisiä kohtaamisia, kun työntekijät hoitivat asioita eteenpäin. Samanaikaisesti vanhemmat kuitenkin kokivat, etteivät työntekijät olleet kokonaisvaltaisesti mukana tilanteissa. He kokivat myös, että kaikkiin heidän kysymyksiinsä ei saanut vastausta ja näin ollen he eivät voineet täysin luottaa työntekijöihin. (Hänninen & Poikela 2016, 149.)

Läsnäolo määrittää onnistunutta kohtaamista. Vanhemmat kuvailivat tilannetta empaattisena. Työntekijät koettiin läsnä olevina ja tunteet huomioivina. Työntekijät kertoivat pistäneensä itsensä täysin peliin, vaikka tunsivat etukäteen epävarmuutta omasta osaamisestaan. Sekä vanhemmat että työntekijät kokivat voimaantuneensa ja kohdanneensa toisensa. (Hänninen & Poikela 2016, 149.)

Vuorovaikutukseen keskeisesti liittyviä käsitteitä ovat toiminta, dialogisuus, merkitys, moniäänisyys, toimintälähtöisyys, läsnäolo, kohtaaminen ja tunteet. Sosiaalityössä vuorovaikutus on työväline. Sen tarkoituksena on tuottaa palvelua, jossa asiakasta kuullaan, johon asiakas osallistuu ja jonka hän voi kokea omaksi prosessikseen. Vuorovaikutuksessa kohtaavat tilanteessa syntyvät tunteet, arjen konkreettisuus ja sen merkitys. Tavoitteena on yhteisten merkitysten rakentuminen. Ristiriitaisten tunteiden ja vaikeiden asioiden käsittely mahdollistuu toinen toistaan arvostavassa kohtaamisessa, läsnäolossa, asiakkaan kuulemisessa sekä myötätunnon ja empatian ilmapiirissä. (Hänninen & Poikela 2016, 150 - 151, 154.)

Sosiaalityössä työskennellään monimutkaisten haasteiden kanssa. Siksi on tärkeää, että työntekijät muistuttavat itseään, että työskentely tapahtuu ihmisten kanssa. Tämä saattaa kuulostaa liian itsestään selvältä, jopa lattealta, mutta se voi unohtua maailmassa, jota leimaa tehokkuusajattelu. Ihmiset eivät ole objekteja, eikä heidän käyttöksensä ole aina ennustettavaa. He eivät aina ymmärrä selkeästi ja välittömästi motivaatiota, traumoja tai käyttäytymisensä taustalla olevia syitä. Epäonnistumiset työskentelyssä eivät yleensä johdu asiakkaista, vaan epäsovivista työskentelymenetelmistä. Työskentelyn pitäisi perustua siihen, että ihmistä tuetaan niissä asioissa, jotka hän on itse määritellyt. Tähän on ratkaisuna dialoginen lähestymistapa. Paljon virheitä ja väärinymmärryksiä syntyy, kun määritellään ihmisten ongelmia ilman, että jaettaisiin heidän kanssaan yhteistä ymmärrystä siitä, mitä asioita pitäisi ratkaista. (Garavan 2013, 4, 7 - 8, 12.)

Asiakastyössä työnjako perustuu siihen, että asiakas tulkitsee omaa arkeaan ja auttamisprosessin merkitystä ja vaikutusta omaan arkeensa. Työntekijä tarjoaa omaa ammatillista osaamistaan asiakkaan tulkintojen avuksi. Työntekijä myös kertoo palvelujärjestelmän mahdollisuuksista sekä auttaa uuden tiedon etsimisessä. Vuorovaikutuksen myönteisen ilmapiirin luominen on työntekijän vastuulla. Siihen kuuluu tunteiden käsittely ja arkojenkin asioiden esiin nostaminen hienovaraisesti. Vastavuoroisessa prosessissa rakentuu uusi ymmärrys ja tieto. Dialogissa sekä asiakas että ammattilainen antavat oman ymmärryksensä, tulkintansa ja asiantuntijuutensa yhteiseen käyttöön. Edellytyksenä tälle on luottamuksen rakentuminen vuorovaikutuksessa. Työskentely edellyttää asiakkaan kanssa säännöllistä reflektointia. Työskentelyn onnistuessa asiakas kehittyy ja voimaantuu. Hänelle muodostuu uusi toimijaidentiteetti. Asiakkaan toimintakyky parantuu positiivisten tunteiden myötä. Arjen ongelmallinen tilanne korjaantuu tai lievenee ja toiminta saa uusia merkityksiä yhteisen toiminnan tuloksena. (Hänninen & Poikela 2016, 154.)

Dialogissa on kyse siitä, että asiakkaan ongelma muutetaan kysymyksi. Oikein muotoiltu kysymys on ratkaisukeskeinen. Työntekijän tulee olla mukana keskustelussa tasa-vertaisena osallistujana. Sen sijaan, että meillä olisi ennalta määritetyt tavoitteet ja palveluvalikot, joihin jokaisen asiakkaan on sovittava riippumatta heidän omasta tilanteestaan tai todellisuudestaan, dialoginen työskentely antaa meille mahdollisuuden olla avoin vielä tuntemattomalle vastaukselle. Vastaus voi paljastua vain dialogissa. On siis oltava valmiita työskentelemään tämän epävarmuuden ja tietämättömyyden kanssa. Ammattilainen ei ole se, joka "tietää", vaan mieluummin se, jonka pitää oppia. (Garavan 2013, 12 - 15.)

Asiakkaalle työntekijän välittäminen näkyy hänen tavassaan olla läsnä. Katsekontakti, eleet ja ilmeet kertovat, miten työntekijä jakaa asiakkaan kokemuksia. Ollessaan läsnä työntekijä havainnoi tilannetta ja tietoisesti suhtautuu siihen hyväksyvästi. Työntekijä keskittyy asiakkaaseen. Empatian avulla työntekijä eläytyy asiakkaan asemaan ja hänen tunteisiinsa. Empatian avulla asiakas saa kokemuksen, että hänen sisäistä maailmaansa ymmärretään. Empatian merkitys korostuu sosiaalityössä tilanteissa, joissa työntekijä joutuu puuttumaan asiakkaan käyttäytymiseen. Puolustautumisen tarve vähenee, kun asiakkaalla on kokemus kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta. Työntekijä ei kuitenkaan samaistu asiakkaan asemaan. Työntekijä säilyttää auttamistyössä tarvittavan riittävän objektiivisuuden ja oman erillisyytensä. (Hänninen & Poikela 2016, 159 - 160.)

Työntekijän on hyvä tietoisesti kiinnittää huomiota empatiaan ja myönteisten tunteiden lisäämiseen sekä asioihin, jotka lisäävät asiakkaiden mielenrauhaa ja tunnetta siitä, että he pystyvät vaikuttamaan itse elämäänsä. Myötätunnon käyttäminen työkaluna lievittää sosiaalista kipua. Lisäksi se vastavuoroisena tunteena lisää niin työntekijän omaa kuin asiakkaankin hyvinvointia ja terveyttä. (Hänninen & Poikela 2016, 163.)

Vanhempien näkökulmasta avain onnistuneeseen vuorovaikutukseen oli kommunikoinnin laadulla ja sosiaalityöntekijöiden osallistumisella. Vanhemman rooli säilyi, kun he olivat tietoisia lastensa hyvinvoinnista. Vanhemmat arvostivat myös sosiaalityöntekijöitä, jotka tunnistivat heidän tarpeensa. Ongelmat linkittyivät usein tiedon ja kommunikoinnin puutteeseen. (Schofield & Ward 2011, 160)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyössäni tarkastelen isien kokemuksia heidän lastensa huostaanottoprosessista. Haastateltavat ovat Varsinais-Suomalaisen kunnan huostassa olevien lasten isiä. Haastateltavat valikoituivat lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kautta. Alussa haastatteluihin oli tulossa kuusi isää. Näistä kolme vetäytyi kuitenkin pois omista syistään. Haastattelut toteutuivat kolmen isän kanssa. Haastattelut tehtiin talven ja alkuke-sän aikana vuonna 2018. Haastattelujen litterointi ja analyysi tapahtui heinä- ja elokuussa 2018. Lähdeaineistoa keräsin kesästä 2017 alkaen ja teoriaosa valmistui pääpiir-teissään vuoden 2018 keväällä. Opinnäytetyöni viimeistely oli syyskuussa 2018. Rapo-rinti koululle on syyskuussa 2018.

5.1 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen ja laadullinen. Tutkimusmenetelmäksi olen valinnut teemahaastattelun. Tutkimuskysymys on, millaisia kokemuksia isällä on lapsensa huos-taanottoprosessista? Tarkentavina kysymyksinä kysyn kokemuksia lastensuojelun avo-huollon työskentelystä siinä vaiheessa, kun huostaanotosta ryhdytään keskustelemaan. Toiseksi huomio keskittyy itse huostaanoton valmisteluun ja sen kokemiseen. Kolman-neksi tarkastellaan kokemuksia lapsen siirtymisestä sijaishuoltoon ja viimeiseksi pohdi-taan kokemuksia viranomaisyhteistyöstä.

Tutkimuskysymys:

Minkälaisia kokemuksia isällä on lapsensa huostaanottoprosessista?

Tarkentavia kysymysteemoja:

1. Minkälaisia kokemuksia on työskentelystä lastensuojelun avohuollosta ennen lapsen huostaanottoa ja sijoitusta?
2. Minkälaisia kokemuksia on keskustelusta lapsen huostaanotosta?
3. Minkälaisia kokemuksia on työskentelystä huostaanoton valmisteluvai-heessa?
4. Minkälainen kokemus lapsen sijaishuoltoon siirtyminen oli?
5. Minkälaisia kokemuksia on viranomaisyhteistyöstä?

Tarkentavat jatkokysymykset auttavat haastateltavaa jäsentämään ajallisesti lastensuojelun prosessia ennen ja jälkeen huostaanoton. Niillä pyritään myös palauttamaan mieleen niitä mielikuvia ja tunnetiloja, joita huostaanottoon liittyi. Jatkokysymykset ovat mahdollisimman avoimia ja laajoja, jotta ne eivät ohjaa tai rajaa haastattelua.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on laadullinen ja se tehdään teemahaastattelua käyttäen. Haastattelut videoidaan.

Nauhoitukset litteroidaan ja litteroinnin avulla analysoidaan. Analyysissä haetaan samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Isien kokemuksia lastensa huostaanotoista ei ole kovinkaan paljon tutkittu. Analyysissä tuloksia peilataan myös naisten kokemuksiin huostaanotoista.

Laadullisesti tehty tutkimus tarkastelee merkitysten maailmaa. Tavoitteena on ihmisen oman kuvauksen tavoittaminen hänen kokemastaan todellisuudesta. Erityispiirteenä laadullisessa tutkimuksessa on se, että totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta ei ole tavoitteena. Tutkimisen aikana muodostuneiden havaintojen avulla tutkija näyttää jotakin ihmisen toiminnasta, joka ei ole välittömän havainnon tavoitettavissa. (Vilkkä 2015, 118-120.)

Tutkimusaineistoa voi laadullisella tutkimusmenetelmällä kerätä monella tavalla. Usein tutkimusaineisto kerätään haastattelulla. Teemahaastattelu on tutkimushaastattelun yleisimmin käytetty muoto. Tavoitteena on, että vastaaja voi antaa teemoista oman kuvauksensa ja ne ovat vastaajan kannalta luontevassa järjestyksessä. (Vilkkä 2015, 122 - 124.)

Tutkimuksella, joka tehdään laadullisella tutkimusmenetelmällä, on tärkeä tehtävä olla emansipatorinen. Haastatteluun osallistujan tulisi tiedon tuottamisen lisäksi saada itselleen lisää ymmärrystä tutkittavasta asiasta. Tarkoituksena on myönteinen vaikuttaminen tutkittavaa asiaa koskeviin ajattelu- ja toimintatapoihin tutkimustilanteen jälkeenkin. (Vilkkä 2015, 125.)

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) on mietinnössään jakanut tutkimuseettiset periaatteet kolmeen osa-alueeseen; tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. Tutkittavan itsemääräämisoikeus tarkoittaa esimerkiksi osallistumisen vapaaehtoisuutta ja riittävää tietoa tutkimuksesta. Tutkittava voi antaa suostumuksensa suullisesti tai kirjallisesti. Vahingoittamisen välttäminen pitää sisällään henkisten haittojen välttämisen. Siihen kuuluu tutkittavaa arvostava kohtelu sekä tutkittavia kunnioittava kirjoittamistapa tutkimusjulkaisussa. Yksityisyyden rajan ja käsiteltävien aiheiden arkaluonteisuuden määrittelevät ensisijaisesti tutkittavat. Asiat koetaan eri tavoilla. Samat tutkimuskysymykset voivat herättää ihmisissä erilaisia tunnetiloja. Tutkimustilanteissa voi ja saa olla henkistä räsitystä ja tunteiden kokemusta samalla tavalla kuin elämässä yleensäkin käsiteltäessä eri puolia ihmiselämästä. Suomen perustuslakiin kuuluu yksityisyyden suoja ja se on myös tärkeä periaate tutkimuseettisesti. Tietosuojat on tutkimusaineiston käsittelyn suhteen tärkein yksityisyyden suojan osa-alue.

Yksityisyyttä voi vaarantaa tutkimusaineiston pienuus. Olen pyrkinyt ottamaan sen tutkimuksen kaikissa vaiheissa huomioon. Sen lisäksi, että isät puhuivat pääsääntöisesti yksikössä lapsistaan, olen valinnut saman tavan vähentääkseni tunnistettavuutta. Samasta syystä en tuo lasten sukupuolta esille. Situaatioissa en tietoisesti ole käyttänyt minikäänlaisia tunnistetietoja.

Luotettavuuden kriteeri laadullisessa tutkimuksessa on viime kädessä tutkija ja hänen rehellisyytensä. Luotettavuuden arviointia on tehtävä koko ajan suhteessa koko tutkimukseen, kuten teoriaan, analysointitapaan, tulkintaan, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Tutkimuksen tulee olla arvovapaata, vaikka tutkijan arvot vaikuttavat valintoihin, joita tutkimuksessa tehdään. Tutkijan paljastaessa tutkimukseen vaikuttavat arvonsa, tekee hän tutkimuksesta arvovapaan. Tutkimuksen tekeminen läpinäkyväksi kytkeytyy tutkimuksen tekemisen etiikkaan. (Vilka 2015, 196 - 198.)

Haastattelututkimukseni luotettavuutta parantamaan olen käyttänyt haastateltavien suoria sitaatteja. Olen jättänyt lainauksiin heidän omat murrensa, jotta kokemuksellisuus välittyisi lukijalle.

Haastattelutilanteessa pyrin olemaan kommentoimatta isien vastauksia. Itse lastensuojelussa töissä olevana huomasin sitä jossain määrin kuitenkin tekeväni. Toisaalta se tuntui lisäävän luottamusta haastateltavissa, kun he saivat lisää tietoa esimerkiksi lastensuojeluprosessista. Kaksoisrooli lastensuojelun työntekijänä ja haastattelijana oli jokaisen isän tiedossa, eikä se näyttänyt tuottavan kenellekään hankaluutta.

Olellainen haaste haastattelututkimuksessa on luottamussuhteen rakentaminen haastateltaviin. Vuorovaikutuksessa oleminen ja haastateltavan kuunteleminen synnyttävät luottamussuhteita. Positiivisista aiheista keskustelu voi myös lievittää haastattelun aikana epämiellyttävää tilannetta. Tilanteet ovat toisinaan tasapainoilua siinä, mikä on tärkeä kysymys tutkimuksen näkökulmasta ja mikä on tarpeeton. Asian huomioiminen sensitiivisten perheaiheiden tutkimisessa on olennaista. Tutkijan on haastattelun edetessä tunnusteltava jatkuvasti ilmapiiriä. Toisaalta kunnioitus ei saisi olla esteenä kysyä vaikeita asioita. Haastattelijan vastuulla on, ettei haastateltava vahingoitu aiheiden käsitelyssä. (Hämäläinen ym. 2014, 56 - 57.)

Tutkimushaastattelu, joka koskee sensitiivisiä perheaiheita, voi joskus tarjota mahdollisuuden interventioon. Haastateltava voi ryhtyä miettimään ja arvioimaan syvemmin perhesuhteitaan ja erilaisia tapahtumia elämässään, myös mahdollisuutta muutokseen. Haastattelu saattaa olla pysähdys, jonka aikana voi pohtia arkaluonteisia asioita. Haastattelussa kokemukset voivat muuttua näkyviksi haastateltavalle itselleen. Haastattelijan on tiedostettava, että haastattelu voi muuttaa haastateltavan merkityksiä omassa asiassa. (Hämäläinen ym. 2014, 62 - 63.)

Koen, että perheterapeutin koulutuksestani oli haastattelun tekemisessä hyötyä. Tarkentavien kysymysten esittäminen ja avoin kohtaaminen vaikeissakin tilanteissa tuntui luontevalta. Tiedostin jo ennen haastatteluja, että tasapainoilu terapeutin ja tutkijan roolin kanssa olisi minulle haaste. Roolien erillään pitämistä auttoi se, että tarjouduin varamaan jokaiselle haastattelun purkuajan.

5.4 Isien haastattelut

Haastattelun on tarkoitus olla vuorovaikutteinen. Jos haastateltava kokee kysymyksen hankalana, on haastattelijan tehtävä avata kysymystä pilkkomalla sitä pienempiin osiin. Jatkokysymysten tavoitteena on rohkaista haastateltavaa puhumaan sensitiivisestä ja tunteita herättävästä asiasta. Tunnelman on oltava kiireetön ja myötäelävä. Kysymysten

on tarkoitus olla mahdollisimman avoimia, jotta haastateltavalla on todellinen mahdollisuus kertoa omaan tahtiin ja omalla tavalla kokemuksistaan.

Tutkimustilanteen järjestin niin, että haastateltavalla on mahdollisuus valita itselleen sopiva aika ja paikka. Yhtenä vaihtoehtona on kaupungintalon tilat, ei kuitenkaan lastensuojelun toimitiloja. On tärkeätä, että tutkimushaastattelu ei linkity ulkoisestikaan lastensuojeluun. Haastattelussa on tarjolla aina pientä syötävää kahvin kera. Tämä on myös yksi tapa osoittaa haastateltavalle arvostusta ja kiittää osallistumisesta.

Tutkimusaiheen arkaluonteisuuden vuoksi on eettisesti tärkeätä tarjota haastateltavalle mahdollisuus haastattelun jälkeen vapaamuotoiseen keskusteluun. Huostaanotto-tilanteen mieleen palauttaminen saattaa herättää kipeitä tai ahdistavia ajatuksia – samoja, joita huostaanotto aikoinaan aiheutti. Näiden tunteiden ja ajatusten sanoittamiseen ja ymmärtämiseen on annettava mahdollisuus, jotta haastattelutilanne ei jää liian vahvana elämään haastateltavan mielessä.

Tutkimusluvan haastattelujen tekemiselle myönsi kunnan sosiaalipalveluiden johtaja. Haastateltavat valikoituivat lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden kautta. Pidin heille infotilaisuuden opinnäytetyöstäni ja kerroin haastattelusta. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijät valitsivat oman harkintansa mukaan sen, keneltä kysyivät halukkuutta haastatteluun. Kuusi isää ilmoitti halukkuutensa osallistua. Näistä kolme peruuntui, kaksi lähinnä haastateltavien epävakaa ja muutoksessa olevan elämäntilanteen vuoksi. Yksi isä lähetti kaksi tuntia ennen sovittua haastattelua pitkän tekstiviestin, jossa pahoitteli sitä, ettei voi osallistua, koska ei ole valmis kohtaamaan kipeitä muistoja ja niistä syntyvää ahdistusta. Kiitin häntä avoimesta ja rehellisestä vastauksesta.

Tutkimusaineisto koostuu kolmen isän haastatteluista. Isät olivat haastatteluhetkellä iältään 40-, 44- ja 47-vuotiaita. Yksi isä asui lastensa äidin kanssa avioliitossa, kaksi muuta olivat eronneet, eikä heillä ollut vakituista kumppania haastatteluhetkellä. Isillä oli yhteensä kuusi lasta, jotka kaikki olivat huostaanotettuja. Viiden lapsen kanssa isillä oli biologinen vanhemmuus. Kaksi isistä asui yhdessä lastensa kanssa ennen huostaanottoa, yhden lapset asuivat äitinsä kanssa, mutta isä oli myös huoltaja. Haastattelutilanteessa lasten ikäjakauma oli puolitoista vuotiaasta 23 vuotiaaseen. Yhden isän perheeseen oli syntymässä vauva. Huostaanotot oli tehty vuosi, kolme vuotta ja 13 vuotta sitten. Lapset olivat sijoitushetkellä puolivuotiaasta yhdeksään ikävuoteen vanhoja. Kahden isän kohdalla sijoitusprosessi oli alkanut kiireellisellä sijoituksella. Haastatteluhetkellä kahden isän lapset oli sijoitettu perhehoitoon ja yhden lapsi asui itsenäisesti jälkihuollon

tukitoimin. Tosin haastatteluhetkellä juuri täysikäiseksi tullut nuori oli sairaalassa itsemurhayrityksen takia.

Yhdellä isistä oli vain yksi lapsi, mutta haastatteluissa myös kaksi muuta isää puhuivat pääsääntöisesti lapsistaan yksikkömuodossa. Käytän samaa yksikkömuotoa, lapsi, kertoessani haastattelujen tuloksista.

Haastattelut kestivät puolestatoista tunnista kahteen tuntiin. Haastatteluista kaksi tehtiin kaupungintalon tiloissa, yksi haastateltavan kotona. Yksi isistä halusi tilaisuuden jälkeen keskustella ajatuksistaan, joita haastattelu oli nostanut esille. Haastattelutilanteet olivat omasta näkökulmastani hyvin avoimia ja koskettavia.

6 ISIEN KOKEMUKSIA

Kaikilla kolmella haastatellulla isällä oli hyvin erilainen elämäntilanne huostaanoton tapahtuessa. Myös haastatteluhetkellä heidän tilanteensa poikkesi toisistaan. Siitä huolimatta heidän kokemuksensa huostaanottoprosessista olivat samankaltaisia. Haastattelun tuloksissa korostui vanhemmuus. Sukupuoli, isyys tai äitiys, ei noussut erillisenä asiana esille.

6.1 Kokemuksia avohuollon työskentelystä

Kaikilla isillä oli kokemusta lastensuojelun avohuollon työskentelystä ennen huostaanottoa. Yhdellä isällä se tosin oli päättynyt runsas vuosi ennen huostaanottoa, joka alkoi kiireellisellä sijoituksella. Kiireelliseen sijoitukseen päädyttiin myös tilanteessa, jossa perhe oli ollut puoli vuotta perhekuntoutuksessa. Syinä avohuollon asiakkuuteen olivat mielenterveys- ja päihdeongelmat, sekä muut puutteet vanhemmuudessa, kuten kyky rajata lasta ikätason mukaisesti tai tarjota riittävää hoivaa ja huolenpitoa lapselle. Ongelmat aikuisten välisissä suhteissa tulivat myös haastatteluissa esille.

Jokaisessa haastattelussa tuli näkyvimpänä esille kokemus tiedon puutteesta. Isillä ei ollut selvää käsitystä siitä, minkälaisia muutoksia heiltä tilanteessa odotettiin tai siitä, mitä ylipäänsä oli tapahtumassa.

”Kyl siin nyt vähän olis ollu parempi ku, niin, eritellä niit asioita.”

”No kyl se siis ku, aika virallista ja tietysti pykälä pykälältä mentiin ja kaikkii pape-reita mitä tulee, on vaan viitteitä, viittei johonkin lastensuojelupykälään vaa, eikä mitää tarkempaa selvitystä niist.”

”En mä okei mitään niist tiedä.”

Toinen vahvasti esillä ollut teema oli kokemus siitä, että isät eivät tulleet kohdatuksi vanhempina. Jokainen haastateltava kaipasi kuulluksi tuleamista. Luottamusta asiakkaan ja työntekijän välille ei syntynyt. Yleinen ajatus isillä oli se, että kaikki oli palaverissa jo ennalta sovittua. Yksi isä kuvaili avohuollon työskentelyn aloitusta kotonaan loukkaavaksi. Ensimmäisellä tapaamisella isä oli kokenut joutuneensa kahden sosiaalityöntekijän tarkkailun alaiseksi. Työntekijät olivat tehneet muistiinpanoja, eikä avointa kommuni-

kointia syntynyt. Kotikäynnin loppupuolella sosiaalityöntekijä oli kysynyt isältä, oliko hänen ja kuusivuotiaan lapsen välillä jotain seksuaalista, kun isä oli suukottanut lastansa hiuksiin. Isä totesi haastattelussa, että sen pahemmin hänen vanhemmuuttaan ei olisi voinut loukata. Asiasta ei oltu hänen kanssaan keskusteltu siitä huolimatta, että isä oli sitä odottanut. Sosiaalityöntekijän todetessa, että he tulevat seuraavalla viikolla uudelleen, oli isä kieltänyt työntekijöitä tulemasta. Tämän jälkeen isä koki tulleen leimatuksi yhteistyöhaluttomaksi. Yhteistyöhaluttomuus tuli näkyväksi myös asiakirjoissa, eikä isä kokenut tulleen kuulluksi, vaikka oli yrittänyt asiaa selvittää.

”Et se oli musta jotenkin niin loukkaavaa, et se meni jonkun rajan yli mun päässäni. Ja sit okei, totta kai ne koki, et mä en ota vastaan tarjottua apua, vaikka se ei ollu sitä, vaan se oli ihan se kokemus, mikä mul oli.”

”Mut sit just se sosiaalityöntekijä, et, et mulla ei ollu mitään arvoa, se oli vähän ehkä ilkeäkin mua kohtaan.”

”Mää sanosin jottain ja kai ne sit kirjoitettiin johonkin, tai sit ei kirjoitettu.”

”Sit mä jotenkin vaan tyydyn sit siihen. Enhän mä silloin, sit sillai ollu tätä päätä ja tätä viisautta näissä asioissa.”

Vanhemmuuden ongelmien lisäksi isät kertoivat muista samanaikaista ongelmistaan, kuten vaikeasta avioerosta, jaksamattomuudesta ja työttömyydestä. Isät arvioivat haastattelussa, että olisivat kaivanneet enemmän kokonaisvaltaisempaa tukea. Kaikki isät pohdiskelivat, että avohuollon työskentelyn aikana heillä ei ollut kokonaiskuvaa sen hetkisestä tilanteestaan. Vasta jälkeinpäin tarkasteltuna he näkivät paremmin silloisen tilanteensa haasteet ja ongelmat. Aika ennen huostaanottoa näyttäytyy haastatteluissa ajanjaksona, jolloin elämänhallinta on ollut vaikeata ja vaikeasti hahmotettavaa. Tilannetta kuvaa se, että jokainen isä toteaa omalla tavallaan, ettei muista tuosta ajasta kovinkaan paljon, tai muistikuvat ovat sekavia.

”Mä olen yrittäny vähän unohtaa, ei siin oo kovin paljon mitää muistettavaa.”

”En mää muistele semmossii, en mää muista, miten ne asiat sit sillon oli.”

”Ois voinu asiat tehdä eri lailla, mä olisin sillo tehny, jos oisin ollu vahvempi.”

Kahden isän kohdalla oli päädytty lapsen kiireelliseen sijoitukseen. Molemmilla oli kokemus, että lapsi vain haettiin pois ja heillä ei ollut asiassa mitään sanavaltaa. Molemmat

kertoivat, että heillä ei ollut tietoa siitä, minne lapsi vietiin. Toiselle oli kerrottu paikkakunta, toiselle ei sitäkään.

”Seuraavan päivän – silloin tuli puhelinsoitto ja sit vaan mul sanottiin, et täs tulee kiireellinen sijoitus toistaseks ja sit katotaan myöhemmin asjaa etteenpäin. Ei siit oikein mittää muuta tullu kos se tuli silt päivystävältä sosiaalityöntekijältä, ko se oli viikonloppu, siin oli aika pitkä aika niin ennenko sai tietää asiast yhtään mittää. Se oli seuraaval viikol.”

”No siit oli jotain mainintaa, et lapsia siel oli, muitakin lapsia oli, semmosen mää ainakin muistan, en mää oikeastaan mitään muuta siit muista. Se oli niin salasta touhuu, jonnekin lähti.”

6.2 Huostaanotto prosessi

Isä, joka ei asunut lapsensa kanssa, kertoi aavistaneensa tilanteen johtavan huostaanottoon, kahdelle muulle isälle keskustelu huostaanotosta tuli yllätyksenä. Tieto huostaanoton valmistelusta tuli virallisissa palaverissa. Isät kokivat, että heillä ei ollut tarpeeksi tietoa asioiden etenemisestä. Yksi isä toi esille, että erilaisista vaihtoehtoista puhuttiin hänen kanssaan, mutta hän koki keskustelun pintapuoliseksi. Hän olisi toivonut kiireellisen sijoituksen aikana, että lastensuojelusta oltaisiin oltu häneen paremmin yhteydessä ja kerrottu, mistä huostanotossa on kysymys ja miten se etenee. Hän olisi halunnut tietoa siitä, mitä hän olisi voinut tehdä toisin ja minkälaista tukea hänen olisi ollut mahdollista saada. Hän koki, ettei voinut saada apua, koska asui kaukana palveluista. Näin ollen hänellä oli myös käsitys, että huostaanoton estämiseksi ei ollut mitään tehtävissä. Kyseinen isä kertoo haastattelussa, että prosessin edetessä hänestä alkoi tuntua, että huostaanotto ja sijoitus olisi lapsen edun mukaista. Hän koki, ettei lapsi voi siirtyä asumaan äitinsä luokse tämän omien ongelmien takia. Isän omat voimavarat alkoivat käydä vähiin, jolloin hän koki huostaanoton parhaana vaihtoehtona.

”No siin vaihees sit ajattelin, et se saatta olla loppujen lopuks lapsen kannalta parempi vaihtoehto. Tavallas se, et, et hänen äidistänsä ei ol niinku yksin huoltajaks ollenka ja sit tavallans mul alko ite sit kans väsymään ja. Siin ol aikamoinen pyörittämine.”

Ajanjaksosta ja käydyistä keskusteluista isillä ei ollut tarkkoja mielikuvia. Vanhempana koettu ulkopuolisuus oman lapsen asioista ja päätösten tekemisestä tuli haastatteluissa

vahvana esille. Isien kokemuksissa toistui se, että päätökset tehtiin toimistoissa ja tuotiin heille vain tiedoksi.

”Et sehän jotenkin, silloin on aivan sama, mitä minä olisin sanonu, ei sillä olis yhtään arvoa, painoarvoa tai, varmaan mä olen sanonutkin, nyt mä en kaikkea ihan muistakaan, mut.”

”Olisin toivonu, et siel olis just ollu enemmän sitä keskusteluu.”

”En oikein osaa viel tänä päivänäkään sannoo, et mitä siihen ois kuulunu - ehkä just enemmän sitä tiedon saantia.”

”Ne meni niin ku päinvastasessa järjestyksessä, ensteks oli nää haastattelut [kuuleminen] ja siel oli papereita kasa, et nenän alle ja nimi alle. Kyl ymmärtää et viralliset osat täytyy käydä läpi, mut ei ihan tarttis olla ihan just niin kankeen ja kylmän olonen tavallas.”

”Eihän siel vaikuttamaan pääse, et se vaan kerrotaan, missä on paikka. Niinhän se meni. Kyllähän sitä aina toivoo, että se olis ollu tossa nurkilla, mut toikin oli tosi kaukana!”

Vanhemman kuuleminen huostaanottoasiassa koettiin muodollisena tapahtumana. Sillä ei koettu olevan mitään merkitystä.

”Minusta se [kuulemistilanne] oli lyhyt ja ytimekäs. Se ei varmaan kestänyt kymmentä minuuttia kauempaa. Se oli varmaan, se kerto faktat, öö, vastustatko, vai etkö ja lappu siihen ja nimmari alle.”

”Ja sit ku oli se sosiaalityöntekijä, jota mä vihasin, koska mä en niissä aikaisemmissakaan, se jotenkin vähätteli - niin meillähän ei kemiat kohdannu. Et se oli vähän semmonen tyly ja katteli tietokonetta ja naputteli ja anto laput mulle.”

”Mut kyl toivois eri tappaa ois asiat, ois mahdollisuus tutustuu papereihin muut, ku siin tapaukses, ku vast ku istutaan pöydän ääres.” [kuuleminen]

”No ei se mukava tilaisuus ollu, tietenkin hermot pinnassa ja semmottaan.”

Isät eivät kokeneet saaneensa lastensuojelusta tukea huostaanoton käsittelyyn lapsensa kanssa. Isät kokivat hankalana tilanteen puheeksi ottamisen lapsen kanssa, koska heillä itselläänkään ei ollut tilanteesta tarkkaa käsitystä. Kukaan isistä ei olisi halunnut lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää paikalle, kun he puhuivat lapsen kanssa huostaanotosta. Yksi isistä olisi toivonut jotakin selkeää kirjallista koostetta,

jonka avulla hän olisi voinut keskustella asiasta lapsen kanssa. Jokaisella isällä oli huoli ja epätietoisuus siitä, miten he tulevat jatkossa tapaamaan lastaan.

”Niist [tapaamisista] oli vaan sellanen alustava suunnitelma silloin et, sit vasta, ku se ensmänen asiakastapaaminen taikka suunnitelma tehtiin, niin sit vasta se systeemi vakiintus. Se oli vähän, tai se oli joskus haasteellist, se oli epävarmaa, millon mitäkin on.”

6.3 Siirtyminen sijaishuoltoon

Hetki, jolloin sijaishuolto alkoi ja lapsi lähti vanhemman luota, oli kaikille haastatelluille traumaattinen. Vuosien jälkeenkin tapahtuma on satuttavana ja kipeänä muistona mielessä ja siitä on vaikea puhua. Tilanne on koettu nopeana tapahtumana, jolloin ei ollut aikaa saatella lasta rauhallisesti hakijoiden mukaan. Kokemukseen ei näyttänyt vaikuttavan se, tehtiinkö sijoitus kiireellisenä vai suunniteltuna huostaanotona. Isät kokivat, että lähdön hetki oli raskas myös lapselle. Aikaa ja mahdollisuutta lapsen lohduttamiseen ei ollut. Haastatellut isät kertoivat, että eron hetkeä ei ole pystynyt tai halunnut käsitellä lapsen kanssa jälkeensä. Lastensuojelusta asian käsittelyyn isille ei ole tarjottu minikäänlaista apua. Isät olisivat kaivanneet tuen järjestämistä itselleen lapsen lähdön jälkeen. Tukea olisi kaivattu joltain lastensuojelun ulkopuoliselta taholta. Yksi isistä kertoi saaneensa lopulta tukea kavereiltaan, yksi oli hankkinut omatoimisesti itselleen terapeutin jo ennen huostaanottoa. Yhdelle isistä oli ehdotettu a-klinikan palveluita, mutta hän ei aikaisempien kokemustensa takia kokenut siitä olevan hyötyä itselleen.

”Se oli ihan järkyttävää.”

”Ja minä parun siinä ja lapsi parkuu. Sit vaan väkisin sinne autoon turvavöihin ja ovi lapsilukkoon ja viuh, se oli kyllä raju.”

”En oikein ossaa sannoo, se oli sellast sekavaa tavallas se ajanjakso et.”

”Erittäin karu tilanne. Ei annettu lapsen kans olla edes pientä hetkeä kahdestaan tai perheenä. Olis saanu rauhas hyvästellä lapsen ihan perheen kesken.”

Lapsen sijaishuollon aikaiseen ensimmäiseen asiakassuunnitelmaan kului isien mukaan aikaa kahdesta kolmeen kuukauteen sijoituksesta. Aika näyttäytyy isien elämässä sekavana ja ahdistavana ajanjaksona. Tarkkoja mielikuvia asiakassuunnitelmasta ja siellä

käsittelyistä asioista ei ollut jäänyt mieleen. Haastattelutilanteessa isät arvioivat tilannetta jälkeen päin nähtynä. Isät toivat esille, että olisi ollut tarpeellista keskustella enemmän lapsen asioista ja välittää tietoa sijaishuoltopaikkaan. Samoin he olisivat halunneet tietää enemmän lapsensa sen hetkisistä kuulumisista. Yksi isistä totesi, että häntä varmaan kuunneltiin asiakassuunnitelmassa, mutta hänen toiveillaan ei hänen mielestään ollut merkitystä.

"En mä muista semmosest mitään, mitä siel on sanottu ja mitä siel on sovittu."

"Kyl siin varmaan jotakin simmosii o, et jälkikäteen tulee mieleen, mist ois voinu keskustella."

"Meittii kuunnellaan, mut ei se mitään merkitte."

Vanhemman asiakassuunnitelmasta isät totesivat, että eivät ole koskaan kuulleetkaan asiasta. Kahdella isistä oli asiakkuus aikuissosiaalityössä, mutta asiakassuunnitelma ei ollut tullut koskaan puheeksi. Kukaan haastatelluista ei kokenut oman asiakassuunnitelman tekoa itselleen tarpeelliseksi haastattelun ajankohtana. Kuultuaan asiasta tarkemmin, isät totesivat, että yleisesti ottaen se on hyvä asia. Yksi isistä totesi, että huostaanotto kolahtaa aina vanhempaan ja siihen tilanteeseen tarvittaisiin tukea, jotta sen aiheuttaman tunnekuohun saisi itsestään ulos.

"Vanhemman? Ei kyllä, en oo kyllä kuullukkaan tollasest. Kyllähän siellä ne asiakassuunnitelmat on, mut nehän on niinku lasten. Millä lailla se vanhemman muka on?"

"En oo koskaan edes kuullu!"

"Mä en nyt ihan varma oo, en mää kyl semmosta muista, mut jotain mahdollista juttuu jostain tuen saamisesta on ollu, ei siin mitään enempää oo ollu."

"En mä oikein osaa sanoa siihen, voi se jollain taval ihan hyväkin olla, mut en mää tiedä, mitä se sit mun kohdal vois olla, onks siitä mitään hyötyä."

"Se on hyvä, jos on tällanen, mut ei oo kyllä. Tommonen on oikeesti hyvä, ku se monestikin tollasessa tilanteessa kysytään, et miten sä jaksat ja tarviitko sä, sähän oot; en tarvii, kyl mä pärjään. Vaik eihä ne pärjää. Niin ku itekin, enhän mäkään pärjännny, sit ite menin." [terapiaan]

6.4 Viranomaisyhteistyö

Kahdella haastattelulla pysyi sama työntekijä lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä sekä avohuollossa että huostaanoton jälkeen. Toinen heistä olisi toivonut työntekijän vaihtumista. Isä, jolla työntekijä oli vaihtunut huostaanoton jälkeen, oli tyytyväinen tilanteeseen. Yksi isistä oli tyytyväinen siihen, että työntekijä pysyi samana.

”No, mun mielestä se meni nyt sitte parempaan suuntaan siin suhteeseen, et se edellinen henkilö ei oikein pitänyt meistä, itse asiassa vihas suorastaan.”

”Jos työntekijä vaihtuu turhan usein, niin sit se ei. Ain kerro samat kaikki asiat uudestaan ja uudestaan.”

”Kyl mä muistan, et toi sama sossu pysy, sehän siinä oli. Noo, jos tosta, miten kuultiin, niin se oli just se tik, tik, tik, nimi, hei! Ja sit toi ymmärretyksi, ei, ei kyllä, se oli enemmänkin, siellä kun kävi, niin koki sellasen syllisyyden tunteen enemmän, ettei saanu mitään.”

Isät kertoivat haastattelun aikana moneen kertaan siitä, että he eivät kokeneet saaneensa riittävästi tietoa. Huostaanotto prosessi koettiin epäselvänä.

”Kaiken kaikkiaan, kaipaa enemmän sitä tietoa, mitä lapselle kaiken kaikkiaan tapahtuu. Joo, ja tavallaan siinä alussa, että miten se homma edisty ja niit vaihtoehtoja ja kaikkee tämmöstä niin läpille.”

”Et enemmän tietoa tarttis jakaa. Se olis ko must ehdoton ajatus. Tiedon saanti on niin heikko. Sen alkuprosessin ajan aika varsinkin. Joo, ja eikä sellasen kuitenkin jossakin, jostakin asiasta on vain lyöty kasa monisteita, et kato noista jottain.”

”No olis se ihan, se ihan hyvä etukäteenkin tietää, ku et sit vaan kun huostaanotto on tehty, lykätään kauhee muovikassillinen papereita nokan etteen, kato sielt. Tietysti olis ihan kiva, jos sais jotain juttuja, sais etukäteen tietää, et miksi ja mistä syystä.”

Kaikki toivat esille sen, että he eivät saaneet ääntään kuuluville vanhempana.

”Must tuntus, et se oli välil ihan kaikessa. Et sama mitä sanoo, nii se on päätetty etukäteen mitä tehdään.”

”No se tuntus välil, et se mielipide, se tavallas ohitetaan kokonaan”.

Lastensuojelun viranomaisten käyttämät termit ja puhetapa tuntuivat toisinaan vaikealta ymmärtää. Isien oli myös vaikeata hahmottaa sitä, ymmärsivätkö työntekijät heitä vanhempina.

"Siel puhuttiin just niitä, mitä ei silloin ite tajunnu ja sit vaan kuunteli ja. Silloin ainakin koki, ettei ymmärtäny. Sit silloin oli jo kokemus siitä sosiaalityöntekijästä, sä alat siinä oikomaan, sit se tajuu, mikä tyhmä toi on! Kun muutenkin oli jo lähtöasetelma semmonen."

"No se on varmaan sillai, et tääl on oltava, palaverit on oltava, tääl kuuluu olla. Vaikea sanoa, ymmärrettiinks mua."

Haastattelun loppuvaiheessa kahden isän kommenteissa alkaa tulla esiin myös ymmärrystä lastensuojelun työntekijöitä kohtaan.

"No kyl siis, ku kohtelu on ollu ihan siis, ku asiallista, ei siin mittää moittittavaa, mut se, sitä yhteydenpitoa olis saanu olla enemmän."

"Ja sit kyl ystävällisii ja tällast näin, niin ollaan koko ajan oltu, ei mitään syytelyä tai tämmöst."

"Jaa´a, no, kyl mä olen yrittäny ajatella heidänkin kannalta asioita ja suurimmaks osaks mä ymmärränkin."

"Jälkikäteen, kun tän rumban on käyny läpitten, niin oikeestas, ei tuu mitään, olen saanut tarvittavat tiedot asioista, mä olen sisäistäny sen."

Yksi isistä pohti haastattelussa alkuvaiheen työskentelyn merkitystä koko sijoituksen näkökulmasta. Hän koki, että yhteisen näkemyksen ja keskustelun puute olivat vaikuttaneet paljon siihen, että hänen lapsensa tilanne oli tässä hetkessä huono. Isä kertoi kokevansa asiat niin, että kaikki nivoutuu yhteen. Se, miten kaikki alkoi ja missä ollaan nyt.

"Mä taas näen, et ne mitä siellä, mihin tää liittyy, niin se et nää kaikki nivoutuu yhteen, missä ollaan nyt. Et kyl se vaan fakta on näin."

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille isien kokemuksia lastensa huostaanotosta. Tutkimus oli laadullinen, eli kvalitatiivinen. Isien kokemuksia kartoitettiin teemahaastatteluilla, jotka isien luvalla videoitiin. Isät olivat haastatteluissa avoimia ja tilanteen herkyys näyttäytyi tunteiden moninaisuutena. Aineistoanalyysi osoitti, että erilaisista taustoista ja elämäntilanteista huolimatta isillä oli hyvin yhdenvertaisia kokemuksia lastensa huostaanotoista. Tutkimustulos on samansuuntainen kuin aikaisemmatkin tutkimukset vanhempien kokemuksista lastensuojelun prosesseissa.

7.1 Tutkimuksen tuloksia

Haastatteluun osallistuneilla isillä oli kaikilla kokemusta lapsen ja perheen asiakkuudesta lastensuojelun avohuollossa. Kahden isän kohdalla huostaanottoa oli edeltänyt lapsen kiireellinen sijoitus. Huostaanottojen ja sijoitusten taustalla oli mielenterveys- ja päihdeongelmia, sekä puutteita lapsen rajaamisessa, hoivassa ja huolenpidossa. Avohuollon työskentelyssä isillä oli kokemus tiedon puutteesta. Tietoa olisi kaivattu siitä, minkälaisia muutoksia lastensuojelun työntekijät odottivat lapsen ja perheen elämään. Isillä oli kokemus, että heillä ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa prosessin kulkuun. Luottamusta työntekijöihin ei syntynyt ja kuulluksi tulemisen kokemus puuttui. Yhteistyön puute tuli esille erityisesti kahden isän kokemuksissa kiireellisestä sijoituksesta. He kuvailivat tilannetta, miten lapset vain vietiin heidän luotaan. Kummallakaan ei ollut tietoa, mihin lapset sijoitettiin. Sijoituksen jälkeen kului useita päiviä, ennen kuin heihin oltiin seuraavan kerran yhteydessä. Kriisitilanteelle ominaisesti heillä ei kummallakaan ollut tarkkoja muistikuvia tilanteen etenemisestä. Isä, jonka lapsi lähti sijoitukseen valmistellun huostaanottopäätöksen mukaisesti, koki tilanteen yhtä lailla erittäin vaikeaksi. Vaikka jokaisen isän kohdalla sijoituksesta oli kulunut jo aikaa, kokemuksesta kertominen oli vaikeata.

Tiedon puute ja vuorovaikutuksen vähäisyys lastensuojelun työntekijöiden kanssa tuli esille myös huostaanoton valmistelussa. Työntekijät koettiin virallisina, pykälien ja papeiden takana olevina viranomaisina. Isillä oli yhteneväinen kokemus siitä, että heitä kehoitettiin lukemaan papereista se, mikä johti huostaanottoon. Isät olisivat kaivanneet enemmän keskustelua ja tapaamisia sosiaalityöntekijöiden kanssa. Esille tuli myös tarve tukeen, miten käsitellä huostaanottoa lapsen kanssa.

Haastatteluissa tuli voimakkaasti esille se, miten traumaattinen tilanne lapsen siirtyminen sijaishuoltoon oli sekä isille että heidän lapsilleen. Isät olisivat kaivanneet tukea itselleen lapsen lähdön jälkeen. Tukea olisi kaivattu lastensuojelun ulkopuoliselta taholta. Kenelläkään isistä ei ollut tietoa vanhemmalle tehtävästä asiakassuunnitelmasta. Isät totesivat, että lapsen huostaanoton jälkeen sellainen olisi ollut hyödyllinen. Haastattelun ajankohtana sitä ei enää koettu tarpeellisena.

Viranomaisyhteistyötä leimasi isien kokemuksissa tiedonkulun ja kohtaavan vuorovaikutuksen puute. Osallisuus omiin ja lapsen asioihin koettiin heikkona. Lastensuojelun työntekijöiden käyttämät termit ja puhetapa tuntuivat ajoittain vaikealta ymmärtää.

Kaiken kaikkiaan isien elämäntilanteissa oli paljon kuormittavia tekijöitä koko huostaanotto-prosessin ajan. Jokainen kuvailee ajanjaksoja, jotka ovat omassa muistissa hämärinä kuvina tai niihin ei liity juuri minkäänlaisia muistikuvia.

Vaikka haastatteluissa ei ollut tavoitteena kartoittaa isien selviytymistä tähän hetkeen, tuli se heidän puheissaan esille. Merkittävänä tekijänä näyttäytyi yhteistyön sujuminen lapsen sijaishuoltopaikan kanssa. Yhteiset kahvit sijaishuoltopaikassa toivat luottamusta puolin ja toisin. Tällä oli merkitystä lisäksi isän ja lapsen suhteen vahvistumiselle. Myös työllä ja työllistymisellä oli voimaannuttava merkitys. Huostaanottoon liittyvien vaikeiden tunteiden ja asioiden esille ottaminen omassa läheisverkostossa auttoi saamaan asioita pikkuhiljaa järjestykseen. Yksi isistä oli kouluttautunut huostaanoton jälkeen hoiva-alalle. Vaikka hän tunsikin ristiriitaa siitä, että oma lapsi oli sijoitettu ja hän työskenteli perheiden kanssa lastensuojelussa, koki hän itsellään olevan annettavaa työhönsä. Lasten huostaanotoista oli kulunut eripituisia ajanjaksoja. Sillä ei näyttänyt olevan merkitystä siihen, miten huostaanottoa tarkasteltiin haastatteluhetkellä.

Merkittävänä huomiona pidän sitä, mitä oman tulkintani mukaan haastatteluissa tapahtui. Erityisesti kaksi isistä oli kommentoissaan aluksi hyvin kriittisiä ja hyökkäviä huostaanottoa valmistellutta sosiaalityöntekijää kohtaan. Haastattelujen edetessä isien puhe muuttui enemmän pohdiskeluvaksi. Heiltä löytyi myös ymmärrystä viranomaisten toimintaa kohtaan. Uskonkin, että he saivat pohdiskelullaan itselleen lisää välineitä käsitellä omaa ja lapsensa tilannetta.

7.2 Prosessin arviointia

Pitkään lastensuojelun sijaishuollossa työskennelleenä olen nähnyt vanhempien kanssa tehtävän työn merkityksen ja toisaalta sen vähäisyyden. Arvioitaessa sijoitetun lapsen huostaanoton lopettamista, on työskentelyn aikana tullut esille se, miten huostaanotto on aikanaan koettu. Monelle vanhemmalle on jäänyt epäselväksi huostaanotto prosessin kulku. Moni on kokenut myös jääneensä vaille tukea lapsen siirtyessä sijaishuoltoon. Tekemäni haastattelut sekä lähdeaineistoon perehtyminen tukevat kokemustani työelämässä.

Oppimisen kannalta koen tärkeänä sen, miten asiakkaiden kokemuksia saamistaan palveluista tulee kartoittaa. Saatua tietoa on otettava huomioon työtä kehitettäessä. Toisaalta on välttämätöntä tutustua uusimpiin tutkimuksiin. Lastensuojelussa tehdään töitä kaikkein haavoittuvimpien ihmisten, eli lasten ja heidän perheidensä kanssa. Oli lapsi sitten huostaanotettu tai ei, hänelle on aina merkitystä sillä, miten hänen vanhempansa voivat.

Prosessin aikana minulla on ollut mahdollisuus jakaa työyhteisössäni löytämäni uusinta tutkimustietoa. Tähän minua on kannustanut myös perhesosiaalityön johtaja.

Tutkimus on validi. Haastatteluilla saatiin vastaus asetettuun tutkimuskysymykseen. Tutkimuksen luotettavuus tulee esille myös siinä, että kaksi isää otti spontaanisti kantaa haastatteluun ja esitettiin kysymyksiä. Toinen isä totesi, että hänen mielestään kysymykset olivat hyviä, eivätkä ne syölistäneet millään lailla. Toinen taas totesi, että haastattelu antoi hänelle viimein mahdollisuuden puhua kokemuksistaan. Hän kertoi, että hänelle jäi haastattelusta positiivinen olo ja kokemus kuulluksi tulemisesta. Viimeisessä haastattelussa kysyin isän ajatuksia haastattelukysymyksistä. Hän totesi, että kysymykset kattoivat kaikki ne asiat, joita hän oli huostaanotossa käynyt läpi.

7.3 Kehittämisideoita ja uusia tutkimusaiheita

Tutkimuksen tulos puoltaa sitä, että lastensuojelussa tulee kehittää kohtaavaa vuorovaikutusta, jossa koko asiakkuudessa oleva perhe otetaan mukaan aktiivisena toimijana. Isät pohtivat haastatteluissa, mitä olisi voinut tehdä toisin. Jokainen mainitsi, että tietoa olisi pitänyt saada enemmän. Toinen tärkeä asia oli kohtaamisten vähyys. Yksi isä kiteytti mielestäni hyvin asian toteamalla, että kaikki nivoutuu yhteen. Se, miten yhteistyö lähti

alussa toimimaan, vaikuttaa edelleen tähän päivään, niin lapsen kuin hänenkin elämässä.

Lastensuojelussa ja erityisesti huostaanottojen käsittelemisessä tarvitaan terapeuttista työtettä. Kriisien työstäminen, niin lapsen kuin vanhemman kanssa, on edellytys lapsen edun toteutumiseksi. Tämän lisäksi on tarpeen kehittää vanhempien vertaistoimintaa. Haastatteluissa tuli esille, että jotkut isistä olivat puhuneet huostaanotosta ystäviensä kanssa. Eräs taas mainitsi, ettei hänellä ollut sellaisia kavereita, joiden kanssa siitä olisi voinut puhua. Toisen, samassa tilanteessa olleen kanssa keskustellessa saisi asioihin vielä syvempää merkitystä.

Uutena tutkimusaiheena ehdotan tutkimusta, jossa selvitettäisiin isien ja perhehoitajien yhteistyötä. Minkälaisia kokemuksia on rinnakkaisesta vanhemmuudesta ja miten isänä olemisen identiteetti muokkautuu sijoituksen myötä. Tutkimuksella saataisiin uusia näkökulmia sijoituksen aikaiseen työskentelyyn niin lapsen, isän kuin perhehoitajienkin näkökulmasta.

LÄHTEET

Araneva, M. 2016. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki. Talentum Pro.

Eerola, P. & Mykkänen, J. 2014. Isyyskokemusten jäljillä. Teoksessa Isän kokemus. Eerola, P. & Mykkänen, J. (toim.) Helsinki. Gaudeamus. 7-18.

Garavan, M. 2013. Dialogical practice in social work – towards a renewed humanistic method. Julkaisussa Journal of Social Intervention: Theory and Practise - 2013 - Volume 22, Issue 1, pp. 4-20.

Hiltunen, T. 2015. Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Studies in education, psychology and social research 541.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä. PS-kustannus.

Hämeen-Anttila, L. 2017. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Kananoja, A.; Lähteenen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki. Tietosanoma. 216-246.

Hämäläinen, K.; Pirskanen, H. & Raunio, S. 2014. Sensitiiviset perheaiheet haastattelututkimuksessa -Eettiset haasteet, perhesalaisuudet ja intervention mahdollisuus. Janus vol. 22 (1), 56-68.

Hänninen, K. & Poikela, R. 2016. Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa Vastavuoroinen sosiaalityö. Törrönen, M.; Hänninen, K.; Jouttimäki, P.; Lehto-Lundén, T.; Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Helsinki. Gaudeamus. 148-164.

Jokinen, A. 2016. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Vastavuoroinen sosiaalityö. Törrönen, M.; Hänninen, K.; Jouttimäki, P.; Lehto-Lundén, T.; Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Helsinki. Gaudeamus. 138-147.

Kolehmainen, J. & Aalto, I. 2004. Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa Isäkirja. Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) Tampere. Vastapaino. 9-25.

Kujala, V. 2012. Sijoitettujen lasten syntymävanhempien tukeminen vertaistukiryhmissä. Teoksessa Voikukkia-vertaisryhmät - Opas sijoitettujen lasten vanhempien vertaistukiryhmien perustamiseen ja ohjaamiseen. Kivinen, S.; Hägglund, H.; Söderholm, P. & Kujala, V. Helsinki. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto sekä Sininauhaliitto. 7-18.

Lastensuojelulaki. 417/2007 www.finlex.fi

Lastensuojelun käsikirja 2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasi-kirja>

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Helsinki. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 26.

Pösö, T. 2016. Johdanto: Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Enroos, R.; Heino, T. & Pösö, T. (toim.) Tampere. Vastapaino. 7-30.

Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 3. uudistettu painos. Helsinki. Edita.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Puonti, A.; Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Helsinki. Tammi. 240-255.

Schofield, G. & Ward, E. 2011. Understanding and Working with Parents of Children in Long-Term Foster Care. London and Philadelphia. Jessica Kingsley Publishers.

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Julkaisuja 2017:5

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mietintö 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käytäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki.

Vierula, T. 2016. Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Enroos, R.; Heino, T. & Pösö, T. (toim.) Tampere. Vastapaino. 261-290.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä. PS-kustannus.

Teemahaastattelurunko

1. Taustatietoja perheestä
2. Minkälaisia kokemuksia on työskentelystä lastensuojelun avohuollossa ennen lapsen huostaanottoa ja sijoitusta?
3. Minkälaisia kokemuksia on keskustelusta lapsen huostaanotosta?
4. Minkälaisia kokemuksia on työskentelystä huostaanoton valmisteluvaiheessa?
5. Minkälainen kokemus lapsen sijaishuoltoon siirtyminen oli?
6. Minkälaisia kokemuksia on viranomaisyhteistyöstä?